

Veiligheid is ook een links thema

Patrick Stouthuysen

Redactielid

Het Sienjaal heeft het over nogal wat fundamentele problemen. Het allerfundamenteelste - veiligheid en onveiligheid - ontbreekt. Je kan tegenwerpen dat de auteurs heel wat aandacht besteden aan veiligheid in de brede betekenis van het woord: bestaansonzekerheid, ecologische bedreigingen, globalisering. Over de smallere en meer traditionele dingen die je met veiligheid associeert - misdaad, recht en orde - hebben zij het niet. Bij de zeven contracten, die de basis voor politieke vernieuwing moeten vormen, ontbreekt trouwens iets als een 'veiligheidscontract'. Dat is niet toevallig. De traditionele veiligheidskwesties behoren niet tot de thema's op basis waarvan linkse of progressieve krachten politiek bedrijven. Meer zelfs, soms lijkt het dat die onderwerpen taboe zijn. Wie over veiligheid spreekt, spreidt het bedje van rechts en uiterst rechts, zo is de vrees. Dat lijkt mij een onjuiste en bij momenten gevaarlijke gedachte.

Linkse mensen spreken nooit over 'onveiligheid', maar over het 'onveiligheidsgevoel'. Daarin hebben ze gelijk, zij het om de verkeerde reden. Het gaat er immers niet om of de vrees die mensen hebben om 's avonds bepaalde stadswijken te betreden, al dan niet op een in cijfers uit te drukken realiteit berust. Veiligheid en onveiligheid zijn, net zoals bijvoorbeeld armoede of milieuverontreiniging, uit de aard van de zaak problemen met een belangrijke subjectieve component. Problemen zijn nooit 'objectief' of 'subjectief'. Ze situeren zich altijd op beide dimensies. Een probleem heeft zowel te maken met een objectieve situatie als met een subjectieve inschatting. Situaties worden problemen, afhankelijk van de maatstaven die mensen hanteren. Zo produceert de industrie vandaag aanzienlijk minder verontreiniging dan, pakweg, veertig jaar geleden. Niettemin spreken we vandaag over een ecologisch probleem, net omdat onze maatstaven

zijn veranderd. Een schone en gezonde leefomgeving vinden we een belangrijk criterium. Soms zelfs zo belangrijk dat we bereid zijn er offers voor te brengen.

Veiligheid en onveiligheid zijn dus ook een kwestie van maatstaven en criteria. Lezers van *De Morgen* zullen fiscale fraude bijvoorbeeld een groter kwaad achten dan, ik zeg maar wat, lezers van *Het Laatste Nieuws*. Die liggen dan misschien weer meer wakker van handtasdieven en vandalisme. Veiligheid en onveiligheid zijn ook in andere zin een kwestie van maatstaven. Geen enkele samenleving slaagt erin alle overtredingen en delicten uit te bannen, wat ook niemand verwacht. Zo ontstaat iets als een 'aanvaardbaar' misdaadniveau, waar overigens naar plaats, tijd en sociale omgeving nogal verschillende opvattingen over kunnen bestaan. In de buitengemeente waar ik woon, zijn we bijvoorbeeld nog verontwaardigd over een inbraak in een wagen. Toen ik in hartje Brussel woonde, was zulks als het ware dagelijkse kost: een aanvaardbaar risico dat bij het leven in de grootstad hoorde.

Vanuit dit perspectief moet duidelijk zijn dat het probleem van veiligheid en onveiligheid niet kan worden teruggebracht tot een discussie over al dan niet stijgende misdaadcijfers. De conservatieve Amerikaanse publicist Charles Murray stelt dat, in het algemeen, mensen zich onveilig voelen wanneer ze menen dat wat hij "lawfulness" en "public civility" noemt, niet langer zijn gewaarborgd. Mensen moeten er kunnen van uitgaan dat wie anderen schade toebrengt of wetten overtreedt, daarvoor op passende wijze zal worden gepenaliseerd. Mensen moeten, wanneer ze zich in openbare ruimten begeven, op minimaal wederzijds respect van hun medeburgers kunnen rekenen. Wanneer mensen ervan overtuigd zijn dat sommige misdaden onbestraft blijven, dat het gerecht met twee maten en gewichten werkt en

dat wie zich een dure advocaat kan veroorloven vrijuit gaat, dan groeit een onveiligheidsgevoel. Wanneer mensen zich door stedelijke omgevingen moeten bewegen waar de openbare infrastructuur wordt verwaarloosd en waarover niemand zich nog lijkt te bekommeren, dan groeit een onveiligheidsgevoel. Of zo'n gevoel al dan niet met objectieve cijfers kan worden onderbouwd, of het gerecht al dan niet zijn werk doet en verwaarloosde buurten effectief criminaliteit bevorderen, doet er uiteindelijk niet toe. Het gaat er om dat, gemeten naar bepaalde maatstaven, een cruciale grens is overschreden.

Als mensen zich onveilig voelen, zullen ze zich daar ook naar gedragen. En dat is precies het punt. Gevoelens van onveiligheid eroderen de samenleving. Als het de overheid aan daadkracht lijkt te ontbreken, plooiën burgers op zichzelf terug. Ze sluiten zich op in versterkte burchten en menen het recht in eigen hand te moeten nemen. Zo'n klimaat van veralgemeend wantrouwen is uiteindelijk ook dodelijk voor de democratie. Als er geen minimaal wederzijds vertrouwen bestaat, wordt politiek een strijd van allen tegen allen, waarbij steeds minder regels zullen worden gerespecteerd, tot uiteindelijk alleen nog het recht van de sterkste telt. Dat is de voor sociaal-democraten ergst denkbare situatie. Voorkomen dat een samenleving wegglijdt in anarchie is dan ook een fundamenteel links thema.

De koudwatervrees voor de veiligheidsproblematiek heeft veel te maken met oud- of kleinlinkse reflexen. Links koesterde, vaak terecht, argwaan jegens 'het repressie-apparaat', dat verdacht werd van 'klassejustitie'. Veiligheidsproblemen konden dan ook best ontkend of geminimaliseerd worden: alleen rijkswacht en politie leken daar immers beter van te worden. Vandaag dringt zich evenwel een meer fundamentele analyse op. Het wordt steeds duidelijker dat ook veiligheid een klassekarakter heeft. Misdaad treft in hoofdzaak armen, ouderen en zwakkeren. Wie rijk is, wie beter is opgeleid, kan zich beter beschermen. Wanneer er bij mij wordt ingebroken en ik, wanneer ik aangifte doe, te horen krijg "dat daar niet veel aan te doen is", kan ik het mij veroorloven naar een andere buurt te verhuizen. Andere mensen niet. Als ik, als gebruiker van het

openbaar vervoer, 's avonds in een onbemand metrostation, tussen het zwerfpuil en de uitwerpselen, sta te wachten, voel ik mij niet op mijn gemak. Desnoods kan ik een taxi nemen, andere mensen niet. Veiligheid is typisch één van de domeinen waarop zich de 'nieuwe sociale kwestie' openbaart. Sommige maatschappelijke groepen lopen grotere risico's en zijn kwetsbaarder dan andere. Die onrechtvaardigheid moet het uitgangspunt zijn van een links veiligheidsbeleid. Als het de bedoeling is van *Het Sienjaar* om, zoals Koen Raes het formuleert, "een oriënterend kader aan te reiken van waaruit men in discussies partij kan kiezen", dan moet in de teksten plaats ingeruimd worden voor de veiligheidsproblematiek.

Waarin onderscheidt zich een links van een ander veiligheidsbeleid? Vermoedelijk zal een linkse benadering meer oog hebben voor de oorzaken van misdaad en onveiligheid en meer nadruk leggen op structurele maatregelen. Zowel Tony Blair als Nelson Mandela hebben dat begrepen. Allebei voeren ze campagne met de slogan "tough on crime, tough on the causes of crime". Evenwel: oog hebben voor structurele oorzaken mag geen excuus zijn om zich te onttrekken aan de noodzaak om, zoals de Nederlandse liberaal Bolkestein dat zo kernachtig uitdrukt, "boeven te vangen". Links zal mogelijk wel meer open staan voor andere vormen van bestraffing, zal een grotere bereidheid tot experimenteren aan de dag leggen en zal meer de nadruk leggen op preventie. Waarbij het, uiteraard, steeds zaak zal zijn ook de uiteindelijke effectiviteit en efficiëntie van het gevoerde beleid te garanderen.

In dit verband moet mij, op het gevaar af helemaal in de 'nieuw-flinkse' of 'neo-conservatieve' hoek te worden geduwd, nog het volgende van het hart. Het siert de linkerkant dat ze zo kritisch ook het beleid van de eigen gezagsdragers volgt. In het geval van Vande Lanotte en, voor hem, Tobback, staat die kritiek een rationeel debat nogal eens in de weg. Het gevoerde veiligheidsbeleid zou een klimaat scheppen waarvan het Vlaams Blok beter wordt, of nog scherper: zou eigenlijk de agenda van het Blok volgen. Het vervelende is dat er erg veel gesuggererd en geïnserieerd wordt, maar dat con-

crete bewijzen achterwege blijven. Laat ons afspreken voortaan man en paard te noemen. Wie meent dat de SP bijdraagt aan een verrechtsing van de publieke opinie, moet concreet zeggen welke maatregel om welke reden niet door de beugel kan. Laat ons daarover debatteren. Wijs eventueel op alternatieven. Vermijd daarbij stellingnamen als 'veiligheid veronderstelt structurele sociaal-economische maatregelen' of 'het migra-

tieprobleem kan alleen worden opgelost door fundamenteel de Noord-Zuid-verhoudingen te veranderen'. Die uitspraken zijn geenszins onjuist en dat weten we ook allemaal, maar er is geen Belgisch minister die daar vandaag iets kan aan veranderen. Verbaal radicalisme sust het eigen geweten en ontslaat ons van concrete verantwoordelijkheid. Maar het brengt ons geen stap verder.